

Стэфан Эрыксан стварыў у Беларусі нефармальны клуб беларускамоўных амбасадараў

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Швецыі ў Беларусі Стэфан Эрыксан увойдзе ў гісторыю. І не толькі як адзін з першых замежных дыпламатаў, які амаль без акцэнта размаўляе па-беларуску, але і як чалавек, які з мэтай заахвочвання цікавасці да беларускай мовы сярод сваіх калег, а таксама ў беларускім грамадстве прапанаваў стварыць у Менску суполку беларускамоўных паслоў. Гэту ідэю па словах Эрыксана падказаў яму міністр культуры Павел Латушка, які падчас працы ў Варшаве ўваходзіў у суполку польскамоўных амбасадараў. На мінулым тыдні адбылося першае паседжанне гэтага нефармальнага клуба, на якім прысутнічалі пасол Польшчы Генрык Літвін, пасол Украіны Ігар Ліхавы, пасол Літвы Эдмінас Багдонас, а таксама спадар Латушка.

Наш кар.

Яўген Гучок

“Замест птушыных песень...”

Словы беларускага мастака Васіля Шаранговіча: “Самая страшная трагедыя, якую толькі можна ўявіць сабе, - гэта трагедыя дзяцей вайны. Чалавек толькі зірнуў шырока расплюшчанымі вачыма на свет - і замест ласкавай матчынай усмешкі ўбачыў чорныя вачніцы смерці, замест птушыных песень пачуў аўтаматныя чэргі”, - у якасці эпіграфа вельмі і вельмі пасуюць да кніжкі Іллі Копыла “Нябышына. Вайна (Акупацыя вачамі падлетка)”. Памерам кніжка - невялікая, усяго 126 старонак, але аўра кожнай яе старонкі сваёй шчырасцю, сумленнасцю і безагляднай праўдай пагружае цябе ў такі стан, што ты адчуваеш недахоп паветра у грудзях.

Падзеі, у якія абрынулася жыццё шасцігадовага хлопчыка, яго сям’і і роднай вёскі Нябышына, ахопліваюць перыяд з 1-га верасня 1939 г. (Менавіта тады для беларусаў пачалася вайна) па 3-е верасня 1945 года (дата, калі капітулявала Японія, і калі сям’я Копылаў атрымала “пахавальную”, у якой паведамлялася, што 19-га жніўня 1945 г. у Манжурыі, пад Мукдэнам, загінуў Піліп Копыл - галава шматпакутнай сям’і. Дарчы, Піліп Копыл ужо быў непрызыўнога ўзросту, ды яшчэ і стан здароўя пасля кантузіі на Першай Сусветнай вайне (у яго быў дрэнны слых) ... Адрозненне адступлення фашыстаў камуністычнай ўлада прапанавала яму, не камуністу, аднавіць калгас. Да вайны ён узначальваў калгасную гаспадарку. Але, пачуўшы цяпер ад аднавяскоўцаў: “Піліп. Няўжо зноў у нас будзе гэты ненавісны калгас, зноў галечка? Мы нават пры немцах жылі лепш”, ён катэгарычна адмовіўся ад прапановы ўлады. І вось за гэта Піліп Копыл быў накіраваны “дапамагаць СССР і яго непераможнай арміі дабіваць Японію”.

Але вернемся да вогненнай вёскі Нябышына, у якой некалькі хат падпалілі немцы, а рабавалі яе, забівалі і дабівалі яе жыхараў (каб потым не было сведак), дапальвалі разам з людзьмі паліцаі і былая мясцовая жыхарка са сваім мужам. “Вось такая была вайна: свае жаклівей, чым немцы”, - так завяршае аўтар свой жудасны апавяд “Трагедыя ў вёсцы”. Тут трэба дадаць, што лёс Нябышына загадзя быў прадвырашаны - спланаваны вышэйшым кіраўніцтвам партызанскага руху яшчэ ў Маскве.

А на месцы тарагічна падзеі толькі спрвакаваны. Такіх жудасных апавядаў у кнізе - безліч. Асабліва ў першай яе частцы, названай - “Такая праўда”. Яе складаюць 38 рэпартажаў памяці - дакументальна мастацкіх запісак. Без перабольшвання можна сказаць, што “Такая праўда” - гэта сапраўдны шэдэўр. І ён па шчымым праўдзе адкрытай душы аўтара, па напоўненасці псіхалагічным, гістарычным і бытавым матэрыялам, па шматсказанасці пры нешматслоўі (кароткасць - сястра таленту), па дакладнасці мовы годна і пераканальна ўпісваецца ў шэраг такіх выдатных твораў, як “На імперыялістычнай вайне” М. Гарэцкага, “Рэпартаж з пятлёй на шыі” Ю. Фучыка, “Дзёнік Ганны Франк” Г. Франк. Як і ў пералічаных творах, у “Такой праўдзе” не знойдзеш ні аднаго моманту нейкай позы ці рысоўкі. Там толькі горкая і пякучая праўда.

Другую частку “Нябышына. Вайна” складаюць дыялектычна-аналітычныя разважанні пра трагічны лёс Беларусі і беларусаў пад час гітлераўскай акупацыі, паліцэйскага і партызанскага “самадурства і бязмежжа”. Гэта частка асноўным сваім генезісам мае тую ж жудасную факталагію, што пададзена ў “Такой праўдзе”. Як бачым, эмацыянальнае ўспрыняцце рэчаіснасці падлетка супадае з рацыянальным успрыняццем тых жа з’яў сталага чалавека. І што паказальна. Гэтыя два ўспрыняцці пад прамом аўтара супадаюць яшчэ і ў сваёй высокай маральнасці, гуманізме. Як тут не ўспомніць эпізод, калі чырвоная армія афіцэр прапанаваў дзесяцігадоваму Іллі застрэліць палоннага немца, а падлетак адмовіўся. Праз многія дзесяцігоддзі І. Копыл напіша: “Дзякуй Богу, мая мараль аказалася вышэй за малаль таго афіцэра. Хоць слова “мараль” я тады яшчэ не ведаў”. Ужо тады, як і пазней, яго душа пры розных нялюдскіх умовах жыцця працівілася асатанеласці. І, бадай, І. Копыл першым у нашым сучасным пісьменстве наводзіць на думку аб халакостце, які адбыўся для беларусаў.

Пры чытанні “Нябышына. Вайна” нявольна прыходзіць думка, што гэты твор не можа быць не заўважаны і ў іншамойнай прасторы. І таму ёсць спадзева, што ён будзе перакладзены на іншыя мовы.

І колькі слоў пра аўтара

выдання. Чалавек ён незвычайны, асоба неардынарная. Яму ўжо пайшоў 76-ы год, але і па знешнім выглядзе, і па свеаадчуванні ён значна маладзейшы. За яго нестандартны паводзіны і ў войску яму, прафесійнаму вайскоўцу, як кажуць, даставалася, і ў адстаўку прыйшлося пайсці толькі ў званні маёра, а не, хаця б палкоўніка ці падпалкоўніка. І Копыл - высока адукаваны чалавек. Сярод асноўных яго зацікаўленняў - беларуская гісторыя, культура і літаратура. “н - беларусацэнтрыст. Многія з яго знаёмых (і аўтар гэтых радкоў) казалі, што яму трэба было быць журналістам ці літаратарам. Не будзе перабольшаннем сказаць, што і як працаўнік пярэ І. Копыл адбыўся. “н многа друкаваўся ў СМІ, ён - пастаянны аўтар многіх радыёперадач на беларускай “Свабодзе, ён у інтэрнеце - актыўны. А цяпер вось і кніга, кніга звышадметная. І. Копыл - актыўны ўдзельнік амаль усіх масавых грамадзянскіх акцый і культурных мерапрыемстваў; ён стале падпісчык “Нашага слова”.

У заключэнне варта падаць адзін абзац з “Нябышына. Вайна”, які дае зразумець прыроду і стан унутранага ўкладу героя і аўтара гэтай невялікай вялікай кніжкі: “Нарэшце мы прыйшлі на сваё папалішча. Яно ўжо зарасло травой. Бацька сказаў: “Нічога, адбудземся. Галоўнае - мы жывы, хоць і не ўсе”. “н меў на ўвазе смерць Мікалая. “Я паставіў перад сабой мэту - выжыць і вас зберагчы. І мы гэтага дасягнулі - прадоўжыў свой маналог бацька. - гэта большае геройства і мужнасць, чым абстраляць з засады нямецкую машыну ці забіць немца з-за вугла”. Потым, калі я ўспамінаў гэтыя словы, я пагаджаўся з імі. Мне не зразумела, для чаго Аляксандр Матросаў закрыў амбразуру сваім целам. Можна ж было закрыць яе шынелём, бушлатам ці закінуць у амбразуру гранату.

Але вернемся да папалішча. Бацька азіраўся наўкола. А потым бадзёра прамовіў: “Хопіць марнаваць час, пачынаем будаваць жыллё”.

І яшчэ. На вялікі жаль, у выданні прысутнічае адна прыкрасць: у ім шмат характарскіх памылак. А выйшла “Нябышына. Вайна” літаральна днямі ў выдавецтве Віктара Хурсіка.

Яўген Гучок.

Юбілей Анатоля Белага і клуба “Спадчына”

Неабходна стварыць энцыклапедыі, прысвечаныя жыццю і дзейнасці кіраўніка нацыянальна-вызвольнага паўстання 1863-1864 гадоў супраць рускага царызму Кастуся Каліноўскага, гісторыі Беларускай Народнай Рэспублікі і Заходняй Беларусі, а таксама творчасці гісторыка, філосафа, дысідэнта і паэта Міколы Ермаловіча. Пра гэта заявіў 12 снежня ў Менску на ўрачыстым паседжанні, прысвечаным 25-годдзю Менскага гарадскога культурна-асветніцкага клуба “Спадчына” яго старшыня Анатоль Бель.

Сярод іншых перспектывных праектаў з удзелам сяброў клуба Бель назваў вывучэнне тэмы нацыянальна-вызвольнага руху на Беларусі, узвядзенне помніка Ларысе Геніюш у Празе ці мемарыяльнай дошкі на доме ў гэтым горадзе, дзе жыла паэтэса, а таксама стварэнне штотдзённай праграмы, прысвечанай беларускай народнай песні, на тэлеканале “Белсат”. На думку Белага, неабходна ўсталяваць памятныя дошкі на менскім касцёле Святых Сымона і Алены ў гонар ксяндза Вінцэнта Гадлеўскага і на касцёле ў гарадскім пасёлку Радашковічы (Маладзечанскі раён Менскай вобласці), дзе быў ахрышчаны народны паэт Беларусі

Янка Купала. Акрамя таго, як лічыць старшыня клуба, у сталіцы трэба ўшанаваць памяць мітрапаліта Мельхісэдека - прыхільніка абвясчэння Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы.

Удзельнікі вечарыны цёпла віталі навукоўца, калекцыянера, стваральніка “Спадчыны” і прыватнага Старадарожскага музея выяўленчага мастацтва (Менская вобласць), сябра Беларускага саюза мастакоў і Саюза беларускіх пісьменнікаў Анатоля Белага, якому 10 снежня споўнілася 70 гадоў.

Заслужаны дзеяч мастацтва Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, рэжысёр Валеры Мазынскі адзначыў, што Бель з’яўляецца чалавекам, які ўсё жыццё збіраў

вакол сябе зацікаўленых Беларусо людзей. Паводле яго слоў, Бель стварыў у Старых Дарогах “фенаменальны” музей, які ўздзейнічае і будзе ўздзейнічаць на людзей.

Мовазнаўца і палітык Вінцук Вячорка адзначыў, што дзейнасць Белага і клуба “Спадчына”, якія “засведчылі сваю фантастычную жыццяздольнасць”, пашыраюць у краіне “тэрыторыю свабоды і беларушчыны”.

Камітэт ушанавання клуба “Спадчына” ганараваў рознымі ўзнагародамі некалькі дзесяткаў дзеячоў навукі і культуры Беларусі.

У вечарыне ўзялі ўдзел акцёр Юрась Жыгамонт, музыкі Андрэй Плясанаў і Тацяна Матафонава.

Марат Гаравы, БелаПАН.

Ахвяраванні на ТБМ

1. Абдулаева Святл. - 20000 р., г. Наваградак
2. Цішкевіч С.А. - 5000 р., г. Менск
3. Сігаеў А.В. - 70000 р., г. Менск
4. Кукавенка І.І. - 10000 р., г. Менск
5. Выхота Валянціна - 4000 р., г. Менск
6. Барт - Юрэвіч Надзея - 50 еўра, Германія
7. Басалай Акег - 15000 р., г. Івацэвічы
8. Ляўчэня Сямён - 50000 р., г. Менск
9. Ляўковіч А.А. - 12000 р., г. Маладэчна
10. Садоўскі П.В. - 15000 р., г. Менск
11. Мяцельскі М.М. - 10000 р., г. Менск
12. Асіпенак Васіль - 8000 р., г. Менск
13. Сіманаў Аляксандр - 14000 р., г. Менск

14. Цынгалеў Віталь - 10000 р., г. Жлобін
16. Машчынскі Аркадзь - 20000 р., г. Менск
17. Розін Зміцер - 40000 р., г. Менск
18. Русаў Пятро - 20000 р., г. Менск
19. Краўцоў Васіль - 20000 р., г. Менск
20. Рымар Роза - 10000 р., г. Гродна
21. Павідайка В.М. - 20000 р., г. Менск
22. Чэчат Алесь - 20000 р., г. Менск

Дзейнасць ГА “ТБМ імя Францішка Скарыны” па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ - справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015212330014 у Мінскай гардырэкцыі ААТ “Белінвестбанка” код 764 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Паведамленне		Грамадскае аб’яднанне “Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны” УНП 100129705	
		атрыманы плацёж	
		Мінская гарадская дырэкцыя ААТ “Белінвестбанка”	
		платёжная	
Рахунак атрымальніка	3015212330014	Асаблівы рахунак	764
(проевітант, ім. імя па-беларуску, адрас)			
Від плацяжу		Дата	Сума
Азначэнні на дзейнасць			
ТБМ			
Касіп		Пеня Разам	
Плательшчык			
Квітання		Грамадскае аб’яднанне “Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны” УНП 100129705	
		атрыманы плацёж	
		Мінская гарадская дырэкцыя ААТ “Белінвестбанка”	
		платёжная	
Рахунак атрымальніка	3015212330014	Асаблівы рахунак	764
(проевітант, ім. імя па-беларуску, адрас)			
Від плацяжу		Дата	Сума
Азначэнні на дзейнасць			
ТБМ			
Касіп		Пеня Разам	
Плательшчык			